

СЪВРЕМЕННИ ТЕНДЕНЦИИ НА СПА И УЕЛНЕС ТУРИЗМА В БЪЛГАРИЯ

Евгения Владева

*Катедра по физиотерапия, рехабилитация, морелечение и професионални
заболявания, МУ-Варна*

CONTEMPORARY TRENDS OF SPA AND WELLNESS TOURISM IN BULGARIA

Evgeniya Vladeva

*Department of Physiotherapy, Rehabilitation, Thalassotherapy and Occupational Diseases,
Faculty of Public Health, Medical University of Varna*

РЕЗЮМЕ

Здравният туризъм като понятие обединява всички варианти на туризъм с профилактичен, възстановителен и лечебен ефект. СПА и уелнес туризмът са нови форми на здравния туризъм, които се превръщат в глобален феномен през последните години в резултат на бързите си темпове на развитие. Статията анализира тенденциите в развитието на СПА и уелнес туризма в България и представя видовете центрове, определени според предоставяните в тях услуги, основните принципи на СПА и някои препоръки за развитието на СПА и уелнес туризма в България.

Ключови думи: СПА, уелнес, туризъм, основни принципи на СПА

ABSTRACT

Health tourism combines all the aspects of tourism for prevention, recreation and treatment. SPA and wellness tourism are the new forms of health tourism and have become a global phenomenon during the last years as a result of their quick development. The article analyzes trends in development of SPA and wellness and presents all types of SPA centers in Bulgaria, the main principles of SPA and some recommendations about development of these branches in our country.

Keywords: SPA, wellness, tourism, principles of SPA

УВОД

Здравният туризъм като понятие обединява всички варианти на туризъм с профилактичен, възстановителен лечебен ефект. Въвеждат се нови понятия като уелнес и СПА (Ракаджийска С., 2007). СПА и уелнес туризмът намират все по-успешно приложение и придобиват популярност. Тези сравнително нови форми на здравния туризъм се превръщат в глобален феномен през последните години в резултат на бързите си темпове на развитие. Съдържат шест основни ком-

понента: природа, медицина, култура, хранене, спорт и козметика. Традиционните форми на здравния туризъм се обогатяват чрез СПА и уелнес туризма и са свързани в голяма степен с постиженията на традиционната и алтернативната медицина в областта на козметиката, диетичното хранене, физиотерапията, ароматерапията, музикотерапия и др. (Нешков М., 2007). Интересът към тях продължава да расте, а поддръжниците им имат все по-високи изисквания към качеството на предлаганите продукти.

СПА и уелнес туризмът като част от здравния туризъм:

Спа туризмът, като част от здравния туризъм, се базира на принципа на профилактиката преди лечението. В основата на съвременната форма на разбиране за СПА стои промоцията на здравето и превенцията на болестите. Идеята за здравна профилактика достига ново, по-високо йерархично ниво, което служи за основа при изграждането на уелнес концепцията. В основата на последната е заложен стремежът към постигане на цялостно благосъстояние на личността чрез синергизъм на всички аспекти на здравето - физически, ментален, интелектуален, емоционален и социален.

В буквален превод СПА означава „здраве чрез водата“ („Sanus per Aquam“) – акроним на СПА. Безспорно СПА туризмът е непосредствено свързан с минералните води, които са с доказани лечебни свойства за профилактика, лечение и възстановяване на организма (Рафаилова Г., 2012). В този ред на мисли едно широко използвано средство за профилактика е балнеотерапията.

България е страна, богата на хидроминерални ресурси. На територията ѝ има открити повече от 520 лековити минерални извора. Приблизително три четвърти от тях са топли или горещи с температура между 37 и 100°C. Голямото богатство и разнообразие от минерални води е предпоставка за успешна реализация на СПА туризма в България и възможност за привличане на наши и чуждестранни туристи и инвеститори в този бранш.

Наблюдава се тенденция за все повече усилия от страна на заинтересовани организации за развитието на СПА и балнеотуризма и представянето и налагането на България като европейска СПА дестинация. Уникалните дадености на страната ни са предпоставка за това. Туристическият продукт СПА е насочен към потребители, които живеят на високи обороти и се нуждаят от ефикасно и бързо възстановяване, работещи активни хора, имащи нужда от релакс и бягство от стресовото ежедневие. Това са хора, които активно участват на пазара на труда, което се свързва и с потенциалните разходи, които биха направили по време на почивката. Със сигурност работещ човек би заделил по-голяма сума за почивка от представител на някоя от другите, по-слаби във финансово отношение, възрастови групи (пенсионери, учащи и т.н.).

Днес СПА е център, където всеки може да намери лек за тялото, ума и душата. Хората ходят на СПА, за да поддържат добрата си форма, за да се справят със стреса, за да намерят спокойствие

след натовареното ежедневие, за здраве и уелнес или просто за удоволствие. СПА предлага голямо разнообразие от методи – традиционни и модерни, източни и западни с цел да задоволи многообразиите нужди на своите клиенти: шведски масаж, шиатцу, тай-масаж, акупунктура, мароканска лечебна кал, ароматерапия, минерали от мъртво море, рефлексотерапия, рейки, ватсу, таласотерапия, микродермабразия, хипнотерапия, рейки, медитации, йога и Тай-Чи, високотехнологични фитнес центрове с персонални инструктори и други. Все пак сърцето на съвременното СПА, така както и в древни времена, е водата и всички ритуали, които произтичат от нея.

Видове СПА центрове според представяните в тях услуги: Един от главните проблеми, с които се сблъсква СПА и уелнес туризмът в страната, е фактът, че освен категоризираните хотели редица други също са разкрили СПА и уелнес центрове и предлагат подобни специализирани услуги, без да отговарят на посочените в Наредбата за категоризация на средствата за подслон, места за настаняване и заведения за хранене и развлечения изисквания, свързани с изграждането, оборудването, обслужването и квалификацията на служителите. В резултат на българския туристически пазар се предлагат продукти, лансирани като спа и уелнес, без последните да покриват никакви критерии за качество. Успоредно с това техните центрове не отговарят на съществуващите норми за обзавеждане, оборудване и обслужване.

Най-общо казано секторът на СПА и уелнес туризма в България не е достатъчно ясно регламентиран и съществува необходимост от въвеждане на специализирани категории, които да формират неговия фундамент.

В тази връзка Министерството на туризма урежда условията за реда и сертифициране на различните форми на СПА център и определя минималните задължителни изисквания за изграждане, обзавеждане и оборудване на различните категории СПА центрове, както и изискванията за обслужване и предлагани услуги към персонала и лицето с функции по управление чрез НАРЕДБА №2 от 29.01.2016 г. за условията и реда за сертифициране на „балнеолечебен (медицъл СПА) център“, „СПА център“, „уелнес център“ и „таласотерапевтичен център“ (ДВ, бр.11).

Според нея центрoвете, определени според предоставяните в тях услуги, са:

1. балнеолечебен (медицъл СПА) център,
2. СПА център,
3. уелнес център,

4. таласотерапевтичен център.

Балнеолечебен (медикул СПА) център е този, в който се прилагат здравни процедури, базирани на естествени лечебни фактори (минерална вода и/или лечебна кал), и се предлагат разнообразни терапевтични програми, които се провеждат в специализирано оборудвани кабинети, зали и помещения, предназначени за осъществяване на диагностика, лечение, рехабилитация и профилактика.

СПА център е този, в който се прилагат разнообразни процедури, програми и ритуали, включващи използването на вода – минерална, изворна и друга, разрешена от закона, и/или лечебна кал, и/или морска вода, и/или други естествени природни фактори, чрез прилагане на класически и нетрадиционни терапевтични методи на въздействие, целящи антистрес, релакс и психо-физическо възстановяване, както и насочени към красотата на човешкото тяло.

Уелнес център е този, в който се предлагат разнообразни рекреативни и козметично разкрасяващи процедури, програми и антистресови ритуали, базирани на съчетание от природни лечебни ресурси и холистични подходи за постигане на физическо, емоционално, духовно, интелектуално, професионално и социално благосъстояние на личността, а използването на вода и естествени природни фактори не е задължително.

Таласотерапевтичен център е този, в който се предлагат програми и ритуали, включващи използването на морска вода и/или естествени производни продукти, и/или лиманна кал чрез класически и нетрадиционни терапевтични методи на въздействие, целящи възстановяване на психоемоционалното и физическото здраве, както и насочени към красотата на човешкото тяло, които се провеждат в специализирано оборудвани кабинети, зали и помещения (ДВ, бр.11).

Основни принципи в СПА терапията:

Независимо от различията в СПА налице са няколко основни принципа, които се налагат в цялата СПА история:

1. На първо място това е холистичният подход - клиентът се разглежда като едно цяло, комбинация от физическо, духовно и психическо състояние.
2. Използване на неинвазивни методи и природни продукти / лекарства в помощ на организма да активира собствените си защитни и оздравителни механизми
3. Използването на вода, топлина, масажи, билки, упражнения и други „натуропатични“ продукти / форми на природолечение, т.е. ле-

куване без лекарства и оперативни намеси и провокиране на възможностите на един организъм да се самоизлекува.

Кратък анализ на СПА туризма в България: Данните, свързани с развитието на СПА и балнеотуризма на базата на анализ на проведено проучване от Министерството на икономиката, енергетиката и туризма (Ганева В., 2013), показват нисък процент на хора, пътуващи без предварително направена резервация (едва 21%), както и високия процент потребители, резервирали през интернет (17%) в сравнение с туристите, практикували останалите видове туризъм. Същото проучване сочи, че основен мотив за избор на България като дестинация за СПА туристите са сравнително по-ниските цени. Болшинството от запитаните (72%) са комбинирали СПА туризма с други видове туризъм по време на престоя си в България, което навежда на мисълта, че СПА туризмът успешно се инкорпорира в туристически пакети, създадени, за да удовлетворят основно други туристически потребности, каквито могат да бъдат ски туризмът, планинският туризъм, морският туризъм и др. В практиката това се илюстрира лесно, като се разгледат промените в туристическото предлагане, които протичат през последните години. Почти не съществува новооткрит хотел (3*, 4*, 5*), без значение от местонахождението, който да не предлага едно или повече СПА съоръжения, а дори и отдавна функциониращи хотели в големите български курорти отварят СПА центрове на територията си. В развитието на СПА туризма туристическият бизнес вижда възможност за намаляване на сезонността в българския туризъм (Ганева В., 2013).

Според Мартин Шафер, управляващ партньор на австрийската консултантска компания Kohl&Partner Villach, това, което липсва на СПА туризма в България, е перспективата за устойчиво развитие. Иначе предпоставките за развитие на този вид туризъм са добри и страната ни би могла да стане конкурент на пазара на СПА услуги не само на нови пазари като Чехия, Унгария, Словакия, но и на Австрия – страна с традиции в СПА бизнеса.

С увеличение на потребителите на СПА туризма се увеличава и нуждата от качество на предлагането. Изниква необходимостта от нов икономически отрасъл, съчетаващ балнеология и туризъм, който при използването на възможностите на пазарната система ще може да привлича сериозни инвестиции отвън със значим стопански ефект, тъй като би бил базиран на природни-

те дадености на страната ни – уникален климат, възможности за целогодишен туризъм, красива природа и богата история.

Основни фактори в развитието на СПА хотелите са правилното позициониране и тематично диференциране, създаване на конкретна концепция, сформирани на добър мениджърски екип, маркетинг, иновации и разнообразяване на продукта на всеки 3-5 години, рационално използване на капацитета и размера на хотела, създаване на модерна и атрактивна инфраструктура и архитектура.

Направените дотук разсъждения логично водят до някои основни препоръки в посока развитието на СПА туризма в България:

1. Екологична политика по отношение опазване на природните ресурси.
  2. Привличане на български и чуждестранни инвестиции с цел модернизиране на балнеоложките центрове.
  3. Засилена рекламна дейност за успешно представяне на българския СПА туризъм на световния туристически пазар.
  4. Подобряване на предлагания туристически продукт като комплекс от услуги и комбиниране на различните видове туризъм в рамките на една конкретна дестинация.
  5. Повишаване на квалификацията на кадрите, работещи в СПА туризма.
2. Нешков М., и. с. (2007). Въведение в туризма. Варна: Наука и икономика.
  3. Ганева В., Н. В. (2013). Анализ на анкетно проучване за СПА туризма в България.
  4. Рафаилова Г., и. с. (2012). Специализирани видове туризъм. ИУ - Варна : Наука и икономика.
  5. Ракаджийска С., е. с. (2007). Българският туризъм - приоритети за развитие. Варна: Славена.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

СПА и уелнес туризмът в България са специфични отрасли с реални възможности за развитие, фокусирани върху оптимизиране на здравето и постигане на многоаспектно благосъстояние и оказващи въздействие върху физическия, емоционалния, духовния, социалния, интелектуалния и професионалния аспект на личността. Независимо от съществуващите проблеми е възможно извеждането на СПА и уелнес туризма в България на конкурентно ниво чрез повишаване на качеството на обслужване и привличане на инвеститори и утвърждаване на система от унифицирани СПА и уелнес дефиниции.

ЛИТЕРАТУРА

1. ДВ. бр.11, о. 9. (n.d.). Наредба за условията и реда за сертифициране на «Балнеолечебен (Медикъл СПА) център», «СПА център», Уелнес център» и «Таласотерапевтичен.

Адрес за кореспонденция:

д-р Евгения Петрова Владева, дм,
специалист физикална и рехабилитационна
медицина и курортология,
гл. ас. в Катедра по морелечение, физиотерапия,
рехабилитация, морелечение и професионални
заболявания,
МУ „Проф. д-р Параскев Стоянов” - Варна
УМБАЛ „Св. Марина”
Варна, бул. Хр. Смирненски 1
тел.: 052 / 302-851 (вътр. 378, 381)
e-mail: jeni.vladeva@gmail.com